

FRANSIZ HUKUKUNDA GAZETE VE DERGI ÇIKARTMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Prof. Dr. Akar ÖÇAL

1. Fransız Ticaret Kanununda (1), Türk Ticaret Kanununun(2) 12/I, 5. maddesinde öngörüldüğü gibi, «gazetecilik» ve «yayın» işleriyle uğraşmak üzere kurulan işletmelerin(3) hukuki durumları konusunda açık bir hüküm yer almış değildir(4). Bu boşluk mahkeme kararlarıyla(5) doldurulmuştur. Mahkeme kararları, yayımcılık yapan işletmeleri ya halka açık gösteriler düzenleyen işletmelere(6) ya da reklâm işletmelerine(7) benzetmek suretiyle bir çözüm yolu bulmuşlardır.

-
- (1) Bkz. **Code de commerce**, Dalloz, Paris 1975-1976.
 - (2) **RG.** 9.7.1956/9353.
 - (3) Eski Ticaret Kanununun (**RG.** 28.6.1926/406) 20/2. maddesi «gazetecilik-i ticari muamele saymaktaydı. Bu konudaki bir Yargıtay kararı için bkz. YTD. 12.7.1930 gün ve E.1036/K.1325 sayılı kararı, E.HİRŞ: **Notlu Ticaret Kanunu**, Birinci Kitap, Ankara-İstanbul 1946, s. 19-20: «(..) Gazetecilik muamelâtı ticariyeden madut ise de (..)».
 - (4) JEAN GUYENOT: **Cours de droit commercial**, Paris 1968, s. 111; JOSEPH HAMEL/GASTON LAGARDE: **Traité élémentaire de droit commercial**, Tome Premier, Paris 1954, s. 200, No. 172.
 - (5) GUYENOT, s. 111. Ayrıca bkz. HAMEL/LAGARDE, s. 200, No. 172.
 - (6) GUYENOT, s. 111.
 - (7) HAMEL/LAGARDE, s. 200, No. 173. Ayrıca bkz. ALFRED JAUFFRET'nin karar notu, **Revue trimestrielle de droit commercial**, 1971. s. 645.

2. Genellikle ifade edilmekte olduğuna göre gazete çıkarılması, kural olarak, ticari sayılmalıdır; çünkü gazete sahibi iş arkadaşlarına ücret öder, onlardan halka satmak için bilgi ve makale satın alır(8). Bir mahkeme kararında da belirtildiği gibi, eğer gazete sahibi, gazetede yayımladığı makaleleri bizzat kaleme almaya-
rak ücretle çalıştırdığı kimselerin yardımlarına başvurur ve kâr sağlama yolunu tutarsa fikri ürünler üzerindeki bu türlü davranışı ile satmak için satın alan bir kimse durumuna girmiş olur(9). Bir başka mahkeme kararı da, büyük bir kısmının yazar durumunda olmadığı gazete sahiplerinin yalnızca bağlı oldukları dini ve politik düşünceleri yaymakla kalmadıkları aynı zamanda yazarların çalışmasından ve makine ya da işçi istihdamından bir gelir sağlamalarının(10) söz konusu olduğu hallerde gazete çıkarılmasının ticari olduğu sonucuna ulaşmıştır(11). Öte yandan bir gazetenin reklâm ve ilânlarla yaşamasının onu bir reklâm işletmesi durumuna sokacağı bu sebeble de böyle bir gazete çıkarılmasının ticari bir işlem olacağı fikri hâkimdir(12) (13).

3. Gazete çıkartılmasının adi bir işlem olarak kabul edildiği haller de mevcuttur: Eğer gazete, reklâm ya da ilân almaksızın

-
- (8) ALFRED JAUFFRET: «Actes de commerce», Répertoire de droit commercial et des sociétés, Tome I, Paris 1956, s. 13, No. 160.
- (9) JAUFFRET, s. 13, No. 160, Bir görüşe göre burada bir bakıma yazarlarla okuyucular arasında bir aracılık söz konusudur; bkz. JEAN ESCARRA: *Manuel de droit commercial*, I, Paris 1954, s. 66, No. 109. Buna rağmen ESCARRA bu unsurun hâkim bir unsur durumunda olmadığını, gazete sahibinin krediye başvurmamasının ve birçok müteahhitle iş yapmasının gerçekleşmesi halinde, gazete çıkarılmasının en azından bir fikir ürünü olması kadar ticari ve mali bir işlem niteliğine bürüneceğini; o zaman da yazarlarla okuyucular arasındaki aracılık görevinin tamamen ikinci plânda kalacağını belirtmektedir; bkz. s. 66, No. 109. Ayrıca bkz. E.THALLER: *Traité élémentaire du droit commercial*, Quat. éd., Paris 1910, s. 18-19, No. 22.
- (10) Bkz. JEAN VAN RYN/JACQUES HEENEN: *Principes de droit commercial*, Tome Premier, Deux. éd., Bruxelles 1976, s. 353; HAMEL/LAGARDE, s. 201, No. 173.
- (11) JAUFFRET, s. 13, No. 160.
- (12) HAMEL/LAGARDE, s. 200, No. 173; GUYENOT, s. 111; JAUFFRET'nin karar notu, s. 646; ROGER SAINT-ALARY: «Théorie générale des actes de commerce», *Juris-Classeur commercial*, VII, Paris, s. 14, No. 101-102. Ayrıca bkz. THALLER, s. 18-19, No. 22.
- (13) Bu nedenle, gazete ve dergi çıkartan işletmelerin genellikle ticari olduğu ileri sürülmektedir. bkz. ROBERT PLAISANT: «Entreprise», *Répertoire de droit commercial et des sociétés*, Tome I, Paris 1956, s. 799, No. 26. Gazetelere abone işlemleri ile ilgili olarak bkz. MICHEL DE JUGLART/BENJAMIN IPPOLITO: *Droit commercial*, Premier volume, 2 éd., Paris 1975, s. 165; LEON JULLIOT DE LA MORANDIERE/RENE RODIERE/ROGER HOUIN; *Droit commercial*, Tome I, Paris 1965, s. 36.

(14), malik durumundaki birçok yazarca çıkarılmaktaysa(15), gazete çıkarıcılar aracı olarak kabul edilemeyeceklerinden(16) bir sirkülasyon işleminin gerçekleşmesi de söz konusu olmayacaktır (17). Aynı şekilde faaliyeti siyasi fikirleri(18) ya da dini beyanları eğitim amacıyla yaymaktan ibaret olan bir basın işletmesinin söz konusu olması halinde, kâr amacının bulunmaması sebebiyle, ticari karakterin bulunmadığı görüşü hâkimdir(19). Öte yandan gazetenin müdürü başka şahısların yardımlarını istese bile gelen makaleleri düzeltiyor(20) ve notluyorsa(21) bu çalışma ile müdür makaleleri benimsemiş olur gazete «onun fikri ürünü» olmaktan çıkmış olmaz(22).

4. Bu vesile ile nispeten yeni bir mahkeme kararını aktarmakta yarar görmekteyiz(23): Haftalık bir gazete çıkartan bir şahsın iflâsı talep edilmişti. Bu kimse, yayımın gönüllü başyazarı olduğunu bu nedenle tacir durumunda olmadığını, dergiye ilân da almadıklarını iddia etmekteydi: Buna rağmen Paris mahkemesi sözü edilenin mallarının tasfiyesine karar verdi; mahkemeye göre dergiye küçük ilânlar konulduğu için işletme, ticari bir görünüm arz etmekteydi. Temyiz mahkemesi, gazeteye mutaden reklâm alınıp alınmadığı ve bu reklâmın tali bir karakter taşıyıp taşımadığı konularında yeterli inceleme yapılmadığını gerekçe göstererek, kararı bozdu.

(14) SAINT-ALARY, s. 14, No. 93.

(15) HAMEL/LAGARDE, s. 200, No. 173; SAINT-ALARY, s. 14, No. 93; JAUFFRET, s. 161, No. 160.

(16) HAMEL/LAGARDE, s. 200, No. 173.

(17) HAMEL/LAGARDE, s. 200, No. 173.

(18) JAUFFRET, s. 161, No. 160.

(19) GUYENOT, s. 111.

(20) JAUFFRET, s. 161, No. 160.

(21) SAINT-ALARY, s. 14, No. 95.

(22) SAINT-ALARY, s. 14, No. 95; JAUFFRET, s. 161, No. 160.

(23) Bkz. *Revue trimestrielle de droit commercial*, 1971, s. 645-646.